

نقش میانجی بهزیستی روانی در رابطه بین خوش بینی و کارآمدی خانواده

nsharifi7565@gmail.com

نرگس قاسم‌شربفی / کارشناسی ارشد گروه مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی قم

محمد مهدی صفورائی پاریزی / دانشیار روان‌شناسی تربیتی جامعه‌المصطفی العالمیه قم

safurayi@gmail.com

 orcid.org/0009-0000-8821-3787

 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۴ - پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۲۸

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش واسطه‌ای بهزیستی روان‌شناختی در ارتباط بین خوش بینی و کارآمدی خانواده است. جامعه آماری این پژوهش تمام کارمندان متأهل مؤسسات و مراکز آموزش عالی استان قم، مشغول به کار در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بوده است. براساس قاعده تاباچنیک و فیدل از جامعه مذکور، باید - دست کم - ۱۲۲ نمونه انتخاب شود که با ۵۰ درصد افزایش، در مجموع از ۱۸۳ تن نمونه‌گیری گردد. این پژوهش از نوع «توصیفی» و از شاخه همبستگی بوده و ابزار گردآوری داده‌ها نیز پرسشنامه است. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی برای توصیف داده‌ها و برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از تحلیل معادلات ساختاری استفاده گردیده است. براساس نتایج به‌دست‌آمده، بین «خوش بینی» و «کارآمدی خانواده» رابطه مثبت و معناداری هست. نیز بین «خوش بینی» و «بهزیستی روان‌شناختی» رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین «بهزیستی روان‌شناختی» با «کارآمدی خانواده» رابطه مثبت و معناداری یافت شد. همچنین نتایج نشان داد: نقش میانجیگری متغیر «بهزیستی روانی» با ضریب بالا و سطح معنادار قابل قبولی پذیرفته شده است.

کلیدواژه‌ها: خانواده، خوش بینی، کارآمدی خانواده، بهزیستی روانی.

مقدمه

خداوند آفرینش انسان را با پیوند زن و مرد آغاز کرد و آدم و حوا را در کانون خانواده سکنا داد و با این تدبیر، همه فرزندان آدم را به سوی زوجیت دعوت کرد و کمال انسانی را در همراهی و همدلی زوجین در کانون خانواده ترسیم نمود (صفورائی پاریزی، ۱۳۸۸، ص ۳۰).

نهاد خانواده اصلی‌ترین رکن جامعه و بستر فرهنگ‌های گوناگون و زمینه‌ساز خوشبختی و یا بدبختی انسان‌ها و امتهاست و از این رو اسلام که برنامه سعادت و تکامل بشر است، عنایت ویژه‌ای به سلامت، رشد و پویایی این نهاد سرنوشت‌ساز دارد (محمدی ری‌شهری، ۱۳۷۰، ص ۴۰).

در گزارش «انجمن روانپزشکی آمریکا» و پنجمین ویرایش *راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی*، مشکلات خانوادگی و ناکارآمدی خانواده یکی از بیشترین علل مراجعه به درمانگاه‌ها و مراکز مشاوره ذکر شده است (صفورائی پاریزی، ۱۳۹۹).

خانواده به‌منزله کهن‌ترین نظام در جوامع بشری، مناسب‌ترین سازمان برای تأمین نیازهای جسمی - روان‌شناختی اعضا و بهترین بستر برای پرورش نسلی کارآمد است. در سال‌های اخیر، نظام خانواده به علت تحولات فرهنگی، اجتماعی، صنعتی، علمی و ارزشی با مشکلات متعددی روبه‌رو شده و بسیاری از این عوامل به صورت جدی، کارآمدی خانواده را تهدید کرده است.

«خانواده کارآمد» خانواده‌ای است که با پایبندی اعضای آن به باورهای دینی و رعایت حقوق و اخلاق اسلامی، زمینه کشف و پرورش قابلیت‌ها و توانایی‌های آنان را در ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری فراهم می‌کند (صفورائی پاریزی، ۱۳۹۲).

کارکردها و در نهایت، کارآمدی خانواده کانون توجه آموزه‌های دینی است؛ زیرا با تحکیم و تقویت بنیان خانواده رابطه متقابل دارد، به‌گونه‌ای که هرگاه کارکردهای خانواده در جهت قوانین اسلام تقویت شوند، به تحکیم خانواده منجر می‌گردد (موسی‌زاده، ۱۳۹۳، ص ۵۵).

عوامل مؤثر بر کارآمدی و ناکارآمدی خانواده به قدری زیاد و پیچیده است که برای مقابله با عوامل آسیب‌زا و حفاظت از هویت ملی و دینی نظام خانواده، معرفی و آموزش شاخص‌های کارآمدی خانواده در سطح ملی و بین‌المللی ضرورت پیدا کرده است. یکی از متغیرهایی که رابطه نزدیکی با کارآمدی خانواده دارد، «خوش‌بینی» است. «خوش‌بینی» تمایل به اتخاذ امیدوارانه‌ترین دیدگاه است و به یک پیش‌آمدگی عاطفی و شناختی اشاره دارد در خصوص اینکه چیزهای خوبی در زندگی مهم‌تر از چیزهای بد است.

شی‌یر و کارور «خوش‌بینی» را انتظار تعمیم‌یافته‌ای تعریف می‌کنند که بر مبنای آن پیامدهای خوب در سرتاسر حیطه‌های مهم زندگی رخ می‌دهد. خوش‌بینی نه‌تنها انگیزه‌ای برای عمل کردن فراهم می‌کند، بلکه به رفتارهایی که عملکرد انطباقی دارند، پاداش می‌دهد.

در تعریف «خوش‌بینی» گفته‌اند: گرایشی در فرد است که براساس آن، انتظار دارد بهترین نتایج برای او در آینده رقم بخورد. این دیدگاه سلامت روانی، سلامت جسمانی و سازگاری روان‌شناختی افراد خوش‌بین را ناشی از سبک‌های مقابله‌ای آنان می‌داند (شی‌یر و کارور، ۲۰۰۵).

خوش‌بین‌ها تفسیرهای مثبت و بدبین‌ها تفسیرهای منفی از رفتارهای دیگران دارند و این مثبت‌نگری سبب هیجان و رفتار مثبت متقابل می‌شود که نتیجه آن جذب بیشتر افراد، از جمله زوجین به یکدیگر است (برجلی، ۱۳۹۷، ص ۴۰).

یکی دیگر از متغیرهایی که ارتباط تنگاتنگی با کارآمدی خانواده و خوش‌بینی دارد «بهزیستی روانی» است. «بهزیستی روانی» از دو بعد «شناختی» و «عاطفی» تشکیل شده است و تحت تأثیر شخصیت و باورهای فرد قرار دارد.

از نظر ریف، «بهزیستی روانی» عبارت از تلاش برای کمال در جهت تحقق توانایی‌های بالقوه واقعی فرد است. در این دیدگاه، «بهزیستی» به معنای تلاش برای استعلا و ارتقا است که در تحقق استعدادها و توانایی‌های فرد تجلی می‌یابد. «بهزیستی روان‌شناختی» به معنای خوب زندگی کردن است. در واقع، بهزیستی روانی و رضایت از زندگی، بزرگ‌ترین آرزو و مهم‌ترین هدف زندگی بشر است که بیش از هر عامل دیگری بهداشت روانی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

ریف برای بهزیستی روانی، شش مؤلفه در نظر گرفته است:

۱. داشتن نگرش مثبت نسبت به خود؛
۲. برقراری روابط گرم و صمیمی با دیگران و توانایی همدلی؛
۳. احساس استقلال و توانایی ایستادگی در مقابل فشارهای اجتماعی؛
۴. داشتن هدف در زندگی و معنا دادن به آن؛
۵. احساس رشد مستمر؛
۶. توانایی فرد در مدیریت محیط.

خانواده در رویکرد اسلامی، بستر رشد و شکوفایی فردی و اجتماعی است. اگر در جامعه‌ای خانواده اصلاح شود آن جامعه به صلاح خواهد رسید و نجات پیدا خواهد کرد. اگر خانواده، سالم، کارآمد و مطلوب نباشد، بزرگ‌ترین مصلحین هم نمی‌توانند جامعه را اصلاح کنند (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۲/۰۶/۱۴).

سلامت جامعه‌ای که در آن خانواده‌های دچار اختلال عملکرد رو به افزایش هستند، در معرض تهدید است. افزایش نرخ طلاق در جوامع گوناگون طی دهه‌های اخیر، حکایت از کارایی مختل خانواده‌ها دارد (نوابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸).

«سلامت» و «بهزیستی» از اجزای جدایی‌ناپذیر هویت فرد است و بر تمام جنبه‌های زندگی اثر می‌گذارد. در عین حال، در رشد و بالندگی خانواده و جامعه نیز مؤثر است (فونل و همکاران، ۲۰۰۵).

براساس مبانی نظری و پیشینه‌های موجود، «کارآمدی خانواده» و «بهزیستی روان‌شناختی» دارای تعامل دوسویه هستند. خانواده اولین محیط اجتماعی برای انسان است که در آن شخصیت، سلامت و بهزیستی او پی‌ریزی می‌شود. در خانواده، افراد تشریک مساعی می‌کنند، تحت تأثیر یکدیگر قرار می‌گیرند و زمینه پیشرفت همه اعضا فراهم می‌شود. از سوی دیگر، بهزیستی یکی از اجزای جدایی‌ناپذیر هویت فرد است که بر همه جنبه‌های زندگی اثر می‌گذارد و موجب رشد و بالندگی خانواده و جامعه می‌شود (فونل و کوتوکیدز، ۲۰۰۵).
با توجه به رابطه بین متغیرهای تحقیق و عدم بررسی رابطه تعاملی بین متغیرهای مذکور در تحقیقات گذشته، این تحقیق قصد دارد رابطه بین «خوش‌بینی» و «کارآمدی» را با نقش میانجی بهزیستی روانی بررسی کند.

روش پژوهش

هدف تمام علوم شناخت و درک دنیای پیرامون ماست. به منظور آگاهی از مسائل و مشکلات دنیای اجتماعی، روش‌های علمی تغییرات قابل‌ملاحظه‌ای پیدا کرده است. این روندها و حرکت‌ها سبب شده است برای بررسی رشته‌های گوناگون بشری، از روش‌شناسی علمی استفاده شود. از جمله ویژگی‌های مطالعه علمی که هدفش حقیقت‌یابی است، استفاده از یک روش تحقیق مناسب است. انتخاب روش تحقیق مناسب به هدف‌ها، ماهیت و موضوع تحقیق و امکانات اجرایی بستگی دارد. هدف این تحقیق دسترسی دقیق و آسان به پاسخ پرسش‌های تحقیق است.

چون این تحقیق قصد دارد روابط دو به دوی متغیرهای «خوش‌بینی»، «بهزیستی روان‌شناختی» و «کارآمدی خانواده» را بررسی کند و نقش میانجی «بهزیستی روان‌شناختی» را در رابطه بین خوش‌بینی و کارآمدی بررسی نماید، روش تحقیق در این پژوهش، «توصیفی» از نوع همبستگی است.

از این‌رو برای کسب اطلاعات میدانی از پرسشنامه‌های ذیل در این تحقیق استفاده شده است:

۱. پرسشنامه ۷۹ سؤالی «سنجش کارآمدی خانواده» که توسط صفورائی پاریزی (۱۳۸۸) تهیه و اعتباریابی شده است. این پرسشنامه دارای سه شاخص «بینشی»، «اخلاقی» و «حقوقی» است که هرکدام از شاخص‌های سه‌گانه دارای مؤلفه‌هایی هستند که مجموعاً ده مؤلفه را تشکیل می‌دهند. این مؤلفه‌ها عبارتند از: (۱) ازدواج و رضایت جنسی؛ (۲) خوش‌بینی و رضایتمندی؛ (۳) نقش‌ها و مرزها؛ (۴) مدیریت مالی؛ (۵) فرزند و فرزندپروری؛ (۶) واقع‌بینی و اعتماد متقابل؛ (۷) تعهد و مسئولیت‌پذیری؛ (۸) کنترل رفتار؛ (۹) جهتگیری مذهبی؛ (۱۰) صمیمیت، همدلی و همفکری.

۲. پرسشنامه ۸۴ سؤالی «بهزیستی روان‌شناختی» که توسط کارول ریف (۱۹۸۹) در مرکز علوم پزشکی «دانشگاه ویسکانسین» ساخته شد و در سال ۲۰۰۲ در آن تجدیدنظر گردید. ریف و کیز در دهه گذشته الگوی بهزیستی را پیشنهاد کردند که به‌طور گسترده‌ای توسط پژوهشگران بررسی گردید. «بهزیستی روان‌شناختی» یک مفهوم چندمؤلفه‌ای دربرگیرنده نکات ذیل است:

- ۱) پذیرش خود: نگرش مثبت نسبت به خود و پذیرش جنبه‌های گوناگون خود؛ مانند ویژگی‌های خوب و بد و احساس مثبت درباره زندگی گذشته.
- ۲) روابط مثبت با دیگران: رضایت از رابطه با دیگران و درک اهمیت این وابستگی‌ها.
- ۳) خودمختاری: احساس استقلال و تأثیرگذاری در رویدادهای زندگی و نقش فعال در رفتارها.
- ۴) تسلط بر محیط: کنترل فعالیت‌های بیرونی و بهره‌گیری مؤثر از فرصت‌های پیرامونی.
- ۵) زندگی هدفمند: داشتن هدف در زندگی و باور به اینکه زندگی حال و گذشته معنادار است.
- ۶) رشد فردی: احساس رشد مداوم و دستیابی به تجربه‌های نو به‌مثابه یک موجود دارای استعدادها بالقوه (بینایی و همکاری، ۱۳۸۷).

مقیاس «بهزیستی روان‌شناختی» ریف دارای ۸۴ سؤال است. این پرسشنامه شش مؤلفه اصلی الگوی مزبور ارزیابی می‌کند. بنابراین دارای شش زیرمقیاس و هر زیرمقیاس دارای ۱۴ سؤال است. آزمودنی باید در یک طیف لیکرت ۶ درجه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) مشخص سازد تا چه حد با هر یک از عبارات‌ها، موافق یا مخالف است. ۳. پرسشنامه «خوش‌بینی» نوری؛ این مقیاس توسط نجیب‌الله نوری در سال ۱۳۸۸ ساخته شده است. نمره‌گذاری این پرسشنامه به صورت لیکرتی بوده و دامنه نمرات فرد بین ۶۰ تا ۳۰۰ است. این آزمون دارای سه مؤلفه است، شامل:

۱. توجه به جنبه‌های مثبت زندگی (۱۰ زیرمؤلفه)؛
۲. تفسیر مشکلات و رویدادها (۶ زیرمؤلفه)؛
۳. انتظار مثبت (۵ زیرمؤلفه).

جامعه آماری، گروه نمونه و اجرا

جامعه آماری این پژوهش عبارت است از: تمام کارمندان متأهل مؤسسات و مراکز آموزش عالی استان قم که در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ در این مراکز مشغول به کار بودند.

در پژوهش حاضر از روش «نمونه‌برداری اتفاقی» استفاده شد. با مراجعه به مؤسسات و مراکز آموزش عالی استان قم، بعد از ارائه توضیحات لازم به مسئولان و کارمندان متأهل، پرسشنامه‌ها در اختیار آنان قرار گرفت و از آنان خواسته شد با دقت به تمام سؤالات پاسخ دهند.

استان قم دارای ۶۶ مؤسسه آموزش عالی است که براساس قاعده تاباچنیک و فیدل لازم است از جامعه مذکور دست‌کم - ۱۲۲ نمونه انتخاب شود. برای اطمینان از کسب حداقل نمونه لازم و پوشش دادن خطاهای غیرنمونه‌گیری (مانند بی‌پاسخی و کم‌پوششی)، ۵۰ درصد به حداقل مذکور اضافه شد و ۱۸۳ نمونه انتخاب گردید. بدین‌روی پرسشنامه‌های مزبور بین آنان توزیع و پس از پاسخ‌گویی، جمع‌آوری شد و توسط نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل اطلاعات انجام گرفت.

از تعداد ۱۸۳ پاسخگو، ۱۰۲ تن (۵۵/۷ درصد) مرد و ۸۱ تن (۴۴/۳ درصد) زن بودند.
 از تعداد ۱۸۳ پاسخگو، سن ۱۵ تن (۸/۲ درصد) ۲۵ سال و کمتر، ۳۴ تن (۱۸/۶ درصد) بین ۲۶ تا ۳۵ سال، ۸۵ تن (۴۶/۴ درصد) بین ۳۶ تا ۴۵ سال و ۴۹ تن (۲۶/۸ درصد) بالای ۴۵ سال بود.
 همچنین از تعداد ۱۸۳ پاسخگو، مدرک تحصیلی ۱۱ تن (۶ درصد) دیپلم، ۱۴ تن (۷/۷ درصد) کاردانی، ۱۰۰ تن (۵۴/۶ درصد) کارشناسی، ۵۶ تن (۳۰/۶ درصد) کارشناسی ارشد و ۲ تن (۱/۱ درصد) دکتری بود.

یافته‌های پژوهش

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، ابتدا متعادل بودن متغیرها بررسی می‌شود. بنابراین ابتدا این شرط برای متغیرهای تحقیق مدنظر قرار گرفت.

جدول ۱: آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای متعادل بودن متغیرهای مشاهده‌شده

کارآمدی خانواده	بهبزبستی روانی	خوش‌بینی	
۰/۰۸	۰/۰۷	۰/۰۴	آماره آزمون
۰/۰۰۲	۰/۰۱	۰/۲۰	سطح معناداری

با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون، در جدول فوق برای متغیر «خوش‌بینی» بیش از ۰/۰۵ و متغیر «بهبزبستی روانی و کارآمدی خانواده» کمتر از ۰/۰۵ تا است، از این‌رو توزیع داده‌ها در خوش‌بینی تفاوت معناداری با توزیع متعادل ندارد و در نتیجه متعادل است، در صورتی که در دو متغیر دیگر توزیع داده‌ها متعادل نیست. از این‌رو برای آزمون استنباطی از نرم‌افزار SMART-PLS استفاده گردید؛ زیرا به توزیع داده‌ها حساس نیست و داده‌های متعادل و غیرمتعادل را برازش می‌نماید. در نتیجه می‌توان از این نرم‌افزار برای تحلیل مسیرها و اعتبارسنجی الگو استفاده نمود. به منظور بررسی رابطه بین دو به دوی متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون به شرح جدول ذیل استفاده گردید:

جدول ۲: آزمون همبستگی پیرسون

کارآمدی خانواده	بهبزبستی روانی	خوش‌بینی	
---	---	۱	خوش‌بینی
---	---	---	
---	۱	۰/۶۲۱	بهبزبستی روانی
---	---	۰/۰۰۰	
۱	۰/۷۴۱	۰/۳۹۸	کارآمدی خانواده
---	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

همان‌گونه که جدول فوق نشان می‌دهد، «خوش‌بینی» با «بهبزبستی روانی و کارآمدی خانواده» - به ترتیب - دارای ۰/۶۲۱ و ۰/۳۹۸ رابطه‌ای معنادار است. همچنین بهبزیستی و کارآمدی نیز با یکدیگر با ضریب ۰/۷۴۱ رابطه‌ای معنادار را نشان می‌دهد.

در این مطالعه به منظور برازش الگوی مفهومی پژوهش و بررسی ضرایب مسیر، از روش «تحلیل مسیر و معادلات ساختاری» به کمک نرم افزار Smart PLS استفاده شد.

بررسی الگوی بیرونی تحقیق: معیار سنتی برای پایش پایایی پرسشنامه، آلفای کرونباخ است که برآوردی را به منظور پایایی براساس همبستگی درونی معرفیها محاسبه می نماید. اگر این شاخص بالاتر از ۰/۷۰ باشد، سازگاری درونی و تک بعدی بودن هر بخش (بلوک) تأیید می گردد. علاوه بر آلفای کرونباخ، در الگوهای مسیری PLS از پایایی مرکب یا ترکیبی نیز برای بررسی پایایی سازگاری درونی استفاده می شود. اگر میزان این شاخص بیش از ۰/۷۰ باشد، پایایی مرکب یا ترکیبی الگو نیز تأیید می شود. نتایج و گزارش خروجی نرم افزار PLS برای این شاخص پایایی مرکب در جدول (۳) درج شده است.

جدول ۳: جدول پایایی مرکب و آلفای کرونباخ

متغیرهای تحقیق	پایایی مرکب	آلفای کرونباخ
بهزیستی روانی	۰/۸۳	۰/۸۳
خوش بینی	۰/۷۵	۰/۸۱
کارآمدی خانواده	۰/۸۰	۰/۸۷

با توجه به جدول (۳)، آلفای کرونباخ و پایایی مرکب همگی بیش از ۰/۷۰ است که نشان دهنده پایایی مطلوب متغیرهای تحقیق است. از این رو الگوهای اندازه گیری از پایایی مطلوبی برخوردار است.

برای ارزیابی روایی الگوهای اندازه گیری از روایی همگرا و فورنل و لارکر استفاده شده است.

روایی همگرا: اولین روایی مورد بررسی برای تأیید روا بودن الگوهای اندازه گیری، «روایی همگرا» است؛ به این معنا که مجموعه معرفها، سازه اصلی را تبیین می کنند. فورنل و لارکر (۱۹۸۱) استفاده از متوسط واریانس استخراج شده (AVE) را به مثابه معیاری برای اعتبار همگرا پیشنهاد می کنند. حداقل AVE معادل ۰/۵ بیانگر اعتبار همگرایی کافی است؛ به این معنی که یک متغیر مکنون می تواند به طور میانگین بیش از نیمی از پراکندگی معرفهایش را تبیین کند.

جدول ۴: نتایج محاسبه شاخص متوسط واریانس

متغیرها	روایی همگرا
بهزیستی روانی	۰/۶۸
خوش بینی	۰/۵۰
کارآمدی خانواده	۰/۶۳

همان گونه که در جدول بالا مشاهده می شود، مقدار AVE برای تمام متغیرهای مکنون بالاتر از ۰/۵ است. از این رو می توان بیان کرد که روایی همگرایی الگوهای اندازه گیری مطلوب است.

روایی فورنل و لاکر: در جدول ذیل، مقدار جذر AVE هر یک از سازه‌ها با مقادیر همبستگی میان سازه‌های دیگر نشان داده شده است:

جدول ۵: ماتریس سنجش روایی واگرا به روش فورنل و لاکر

کارآمدی خانواده	خوش‌بینی	بهبودی روانی	
		۰/۸۲	بهبودی روانی
	۰/۷۰	۰/۵۹	خوش‌بینی
۰/۷۹	۰/۴۳	۰/۷۷	کارآمدی خانواده

براساس جدول مذکور، مقادیر جذر روایی همگرا در قطر اصلی ماتریس قرار دارد و همچنین همبستگی بین عوامل در خانه‌های سطر و ستون قطر اصلی واقع شده که کوچک‌تر از قطر اصلی است. از این رو می‌توان بیان کرد: در پژوهش حاضر، متغیرها در الگو، به‌گونه‌ای مطلوب با شاخص‌های خود تعامل دارند تا با سازه‌های دیگر و به عبارت دیگر، روایی واگرایی الگو از نظر روایی فورنل مطلوب است.

لازم به ذکر است جدول مزبور ضرایب همبستگی دو به دوی متغیرها را نشان می‌دهد.

شاخص برازش: شاخص برازش کلی الگو به‌صورت میانگین هندسی R^2 و متوسط اشتراک محاسبه می‌شود.

جدول ۶: شاخص بررسی اعتبار GOF

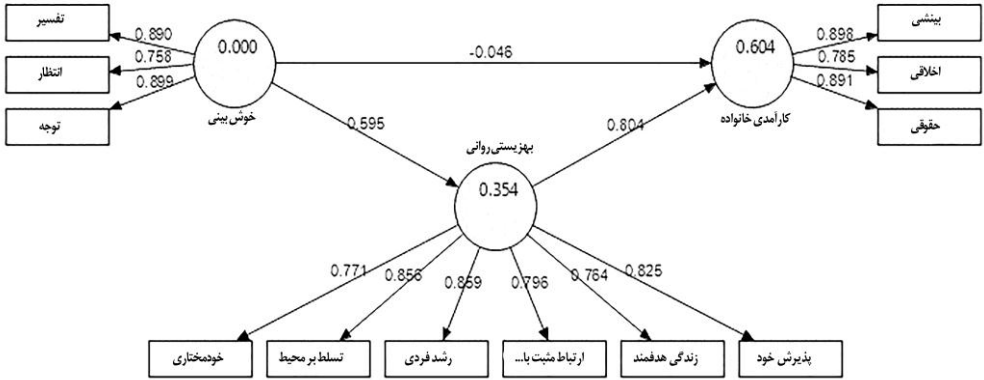
ردیف	مؤلفه‌ها	R^2	COMMUNALITY	GOF	نتیجه
۱	بهبودی روانی	۰/۳۵	۰/۸۸	۰/۶۵۵	
۲	خوش‌بینی	برونزا	۰/۹۴		
۳	کارآمدی خانواده	۰/۶۰	۰/۹۷		
	میانگین	۰/۴۷۵	۰/۹۳		

مثبت بودن شاخص نیکویی برازش (GOF) که دارای مقدار ۰/۶۵۵ است، برازش کلی الگو را مطلوب نشان می‌دهد. چون این مقدار بیش از ۰/۳۵ است، در نتیجه از مقدار مطلوبی برخوردار بوده و برازش کلی الگو تأیید می‌گردد.

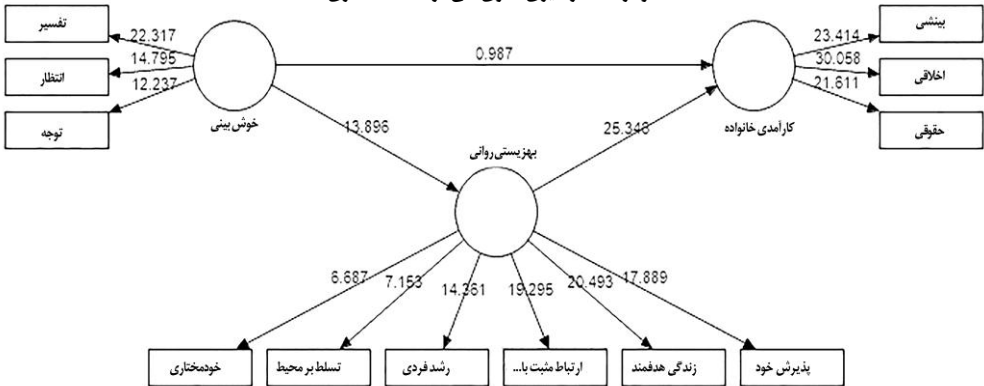
تأیید الگو با استفاده از روابط ساختاریافته خطی: پس از تعیین الگوهای اندازه‌گیری، به منظور ارزیابی الگوی مفهومی تحقیق و همچنین اطمینان یافتن از وجود یا عدم وجود رابطه علی میان متغیرهای تحقیق و بررسی تناسب داده‌های مشاهده شده با الگوی مفهومی تحقیق، فرضیه‌های تحقیق با استفاده از الگوی معادلات ساختاری نیز آزموده شد. براساس سطح معناداری ۰/۰۵ مقدار بحرانی باید بیش از ۱/۹۶ باشد. مقدار متغیر (پارامتر) کمتر از این در الگو مهم به شمار نمی‌آید. همچنین مقادیر کوچک‌تر از ۰/۰۵ برای مقدار P حاکی از تفاوت معنادار مقدار محاسبه شده برای وزن‌های رگرسیونی با مقدار صفر در سطح ۰/۹۵ است. خروجی الگوی مفهومی با استفاده از نرم‌افزار PLS در نمودارهای ذیل نشان داده شده است:

نقش میانجی بهزیستی روانی در رابطه بین خوش بینی و کارآمدی خانواده \diamond ۱۵۷

نمودار ۱: اندازه‌گیری الگوی کلی در حالت استاندارد

نمودار ۲: اندازه‌گیری الگوی کلی در حالت معناداری

نمودار (۲) سطح معناداری گویه متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که سطح معناداری بیش از ۱/۹۶ و کمتر از ۱/۹۶- قابل قبول است.

با توجه به نمودار مزبور، بارهای عاملی از سطح معناداری خوبی برخوردار است؛ زیرا همگی بیش از ۱/۹۶ است. در این حالت می‌گوییم: روایی سازه و ساختار گویه‌ها تأیید می‌گردد.

نتیجه به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: بین «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده» رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

همان‌گونه که در جدول همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود، ضریب بین دو متغیر ۰/۳۹۸ است که از سطح معناداری ۰/۰۰۰ برخوردار بوده که مطلوب است؛ زیرا کمتر ۰/۰۵ است. در این حالت وجود رابطه معنادار تأیید می‌گردد.

فرضیه دوم: بین «خوش‌بینی» و «بهزیستی روان‌شناختی» رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

همان‌گونه که در جدول همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود، ضریب بین دو متغیر $0/621$ است که از سطح معناداری $0/000$ برخوردار بوده که مطلوب است؛ زیرا کمتر از $0/05$ است. در این حالت وجود رابطه معنادار تأیید می‌گردد.

فرضیه سوم: بین «بهزیستی روان‌شناختی» با «کارآمدی خانواده» رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

همان‌گونه که در جدول همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود، ضریب بین دو متغیر $0/741$ است که از سطح معناداری $0/000$ برخوردار بوده که مطلوب است؛ زیرا کمتر از $0/05$ است. در این حالت وجود رابطه معنادار تأیید می‌گردد.

بررسی نقش میانجی بهزیستی روانی در رابطه بین «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده»: در تحلیل مسیر و الگوی معادلات ساختاری مشخص است که ضریب بین «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده» معنادار نیست. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که «بهزیستی روانی» بین متغیرهای «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده» نقش میانجی دارد. همچنین مقدار نهایی معناداری با استفاده از آزمون سوبل (بررسی اثر میانجی) $9/40$ به‌دست آمده که از مقدار $1/96$ بیشتر است. بنابراین می‌توان گفت: فرضیه «نقش میانجی‌گری متغیر بهزیستی روانی» پذیرفته می‌شود. همچنین میزان این تأثیر با ضریب $0/914$ معنادار است و اثر میانجی تأیید می‌گردد.

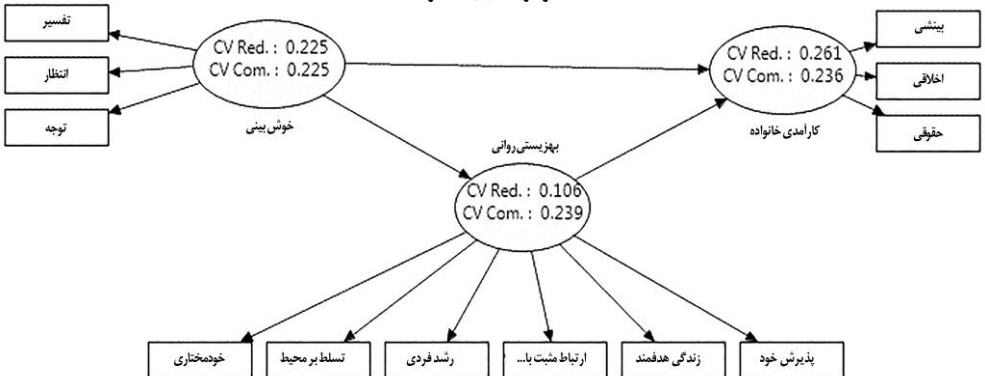
ضرایب مسیرها مطابق جدول ذیل به این شرح است:

جدول ۷: نتایج ضریب مسیرها در فرضیه‌ها

مسیر (فرضیه)	مسیر	ضریب مسیر	معناداری	نتیجه
اصلی	میانجی بهزیستی روانی در مسیر بین خوش‌بینی و کارآمدی خانواده	$0/914$	$9/40$	تأیید مسیر
۱	بین خوش‌بینی و کارآمدی خانواده	$-0/04$	$0/98$	رد مسیر
۲	بین خوش‌بینی و بهزیستی روان‌شناختی	$0/59$	$13/89$	تأیید مسیر
۳	بین بهزیستی روان‌شناختی با کارآمدی خانواده	$0/8$	$25/34$	تأیید مسیر

شاخص Q2: معیار استون - گیزر یا شاخص Q2 قدرت پیش‌بینی الگو را مشخص می‌سازد. هنسler و همکاران درباره شدت قدرت پیش‌بینی الگو، سه مقدار $0/02$ و $0/15$ و $0/35$ را - به ترتیب - قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی تعیین نموده‌اند. برای محاسبه مقدار Q2 در نرم‌افزار PLS از فن بلایند فولدینگ استفاده می‌شود:

نمودار ۳: کیفیت الگو

با استفاده از این فن، دو شاخص «روایی متقاطع افزونگی» (CV-Red) و «روایی متقاطع اشتراکی» (CV-Com) به دست می‌آید. اعداد مثبت نشان‌دهنده کیفیت مطلوب الگو هستند. همان‌گونه که در نمودار بالا مشاهده می‌شود، این مقادیر برای تمام سازه‌های تحقیق مثبت به دست آمده است. همچنین مقادیر متغیرها غالباً بیش از ۰/۱۵ به دست آمده است. بنابراین قدرت پیش‌بینی به صورت متوسط تا قوی برآورد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

فرضیه اول: وجود رابطه مثبت و معنادار بین «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده»

همان‌گونه که در جدول همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود، ضریب بین دو متغیر ۰/۳۹۸ است که از سطح معناداری ۰/۰۰۰ برخوردار بوده که مطلوب است؛ زیرا کمتر از ۰/۰۵ است. در این حالت وجود رابطه معنادار تأیید می‌گردد. **تیین:** همراستا با این نتایج، دیسون (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین خوش‌بینی و غنی‌سازی کار - خانواده و تأثیر آنها بر بهزیستی روان‌شناختی» نشان داد: بین «خوش‌بینی» و «غنی‌سازی کار - خانواده» رابطه وجود دارد. علاوه بر این، در این پژوهش نشان داده شد که «خوش‌بینی»، «غنی‌سازی کار - خانواده» و معیارهای متعدد بهزیستی روان‌شناختی (برای مثال، رضایت خانواده، رضایت شغلی و رضایت از زندگی) با یکدیگر رابطه دارند. نقش میانجی «غنی‌سازی کار - خانواده» در رابطه بین «خوش‌بینی» و «بهزیستی روان‌شناختی» (برای مثال، رضایت خانواده، رضایت شغلی و رضایت از زندگی) نیز تأیید گردید.

فرضیه دوم: وجود رابطه مثبت و معنادار بین «خوش‌بینی» و «بهزیستی روان‌شناختی»

همان‌گونه که در جدول همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود، ضریب بین دو متغیر ۰/۶۲۱ است که از سطح معناداری ۰/۰۰۰ برخوردار بوده که مطلوب است؛ زیرا کمتر از ۰/۰۵ است. در این حالت وجود رابطه معنادار تأیید می‌گردد. **تیین:** همراستا با این نتایج، فرهادیان و مرادی (۱۳۹۹) نیز در پژوهشی نشان دادند: سلامت معنوی به‌طور معناداری بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند؛ اما افزودن هریک از متغیرهای «خوش‌بینی» و «بخشش» به متغیر «سلامت معنوی» موجب افزایش معناداری قدرت پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان نمی‌شود.

همچنین محمدی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی شان دادند: بین «خوش‌بینی» با «سلامت روان‌شناختی» رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین امید ۱۹/۸ درصد از واریانس سلامت روان‌شناختی کارکنان را تبیین نمود. براساس نتایج، نشان داده شد که ارتقای خوش‌بینی و احساسات مثبت یکی از راه‌های مهم افزایش سلامت روان‌شناختی کارکنان است.

همچنین مرکولا و جوزف در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که افراد خوش‌بین نسبت به افراد بدبین،

اجتماعی‌ترند، بیشتر ورزش می‌کنند، از مهارت‌های بین‌فردی مطلوب‌تری برخوردارند، معاشرتی هستند، دید مثبت‌تری به زندگی دارند، و بهزیستی روانی بالاتری دارند (بولبر و همکاران، ۲۰۱۳، ص ۱۵).
 مطالعه بر روی ۶۷ مادر بزرگ افریقایی نشان داد: خوش‌بینی سرشتی سلامت روان (نشانگان وسواس بی‌اختیاری، افسردگی و خصومت و سلامت جسمانی، اختلال‌های خواب و پرتنش) را پیش‌بینی می‌کند (کوهن و همکاران، ۲۰۰۸، ص ۱۴۱۵).

فرضیه سوم: وجود رابطه مثبت و معنادار بین «بهزیستی روان‌شناختی» با «کارآمدی خانواده»

همان‌گونه که در جدول همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود، ضریب بین دو متغیر $0/741$ از سطح معناداری $0/000$ برخوردار بوده که مطلوب است؛ زیرا کمتر از $0/05$ است. در این حالت وجود رابطه معنادار تأیید می‌گردد.
تبیین: همراستا با این نتایج، *صنوبرائی پاریزی و هوشیاری (۱۳۹۷)* در پژوهشی نشان دادند: بین «کارآمدی خانواده اسلامی» با «بهزیستی روانی» همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. نتایج نشان داد: پیش‌بینی کارآمدی خانواده آزمودنی‌ها براساس مؤلفه‌های «بهزیستی روانی» زیرمقیاس‌های «تسلط بر محیط» و «روابط مثبت با دیگران» معنادار است و این دو متغیر در مجموع $24/9$ درصد از کارآمدی خانواده آزمودنی‌ها را پیش‌بینی می‌کنند.
 همچنین تحقیق *چابکی و همکاران (۱۴۰۰)* رابطه بین «کارایی خانواده‌هم و «سلامت عمومی دانش‌آموزان» را بررسی کرد که نتایج نشان داد: بین «کارایی خانواده» و «سلامت روانی فرزندان» رابطه معناداری هست.
 همچنین *هوشیاری و همکاران (۱۳۹۳)* در پژوهشی نشان دادند: بین «کارآمدی خانواده» با «بهزیستی معنوی» همبستگی مثبت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد: پیش‌بینی کارآمدی خانواده آزمودنی‌ها براساس مؤلفه‌های «بهزیستی معنوی» فقط درخصوص زیرمقیاس‌های «رابطه با خود»، «رابطه با خدا» و «رابطه با دیگران» معنادار است.

همچنین *اخباراتی و بشردوست (۱۳۹۵)* در پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی براساس عملکرد خانواده و نیازهای بنیادی روان‌شناختی دانش‌آموزان» نشان دادند: بین متغیرهای «عملکرد خانواده» و «نیازهای بنیادین روان‌شناختی» با متغیر «بهزیستی روان‌شناختی» همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه کلی: بررسی نقش میانجی «بهزیستی روانی» در رابطه بین «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده»

در تحلیل مسیر و الگوی معادلات ساختاری مشخص است که ضریب بین «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده» معنادار است. از این رو می‌توان نتیجه گرفت: بهزیستی روانی بین متغیرهای «خوش‌بینی» و «کارآمدی خانواده» نقش میانجی دارد. همچنین مقدار نهایی معناداری با استفاده از آزمون «سوبل» (بررسی اثر میانجی) $9/40$ به‌دست آمد که از مقدار $1/96$ بیشتر است. بنابراین می‌توان گفت: فرضیه «نقش میانجیگری متغیر بهزیستی روانی» پذیرفته می‌شود و میزان این تأثیر با ضریب $0/914$ معنادار است و اثر میانجی تأیید می‌گردد.

منابع

- اخباراتی، فرزانه و سیمین بشردوست، ۱۳۹۵، «پیش بینی بهزیستی روان شناختی بر اساس عملکرد خانواده و نیازهای بنیادی روان شناختی دانش آموزان»، *اصول بهداشت روانی*، سال هجدهم، ش ۱، ص ۵۱-۵۸.
- برجلی، محمود، ۱۳۹۷، *امید به آینده و تسادکامی در دختران نوجوان*، تهران، کاج طلایی.
- بیانی، علی اصغر و همکاران، ۱۳۸۷، «روایی و پایایی مقیاس بهزیستی روان شناختی ریف»، *روان پزشکی و روان بالینی ایران*، ش ۵۳، ص ۱۴۶-۱۵۱.
- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۲/۰۶/۱۴، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2683>.
- چابکی، سیدعزیز و همکاران، ۱۴۰۰، «تدوین مدل ساختاری رابطه هیجان خواهی با اعتیاد به اینترنت نوجوانان؛ نقش میانجی توانمندی خود»، *روان شناسی و روان پزشکی شناخت*، ش ۳۷، ص ۷۵-۸۴.
- صفورائی پاریزی، محمدمهدی، ۱۳۸۸، *شاخص های خانواده کارآمد از دیدگاه اسلام و ساخت پرسش نامه آن*، رساله دکتری، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- _____، ۱۳۹۲، «شاخص های خانواده کارآمد»، *پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده*، ش ۱۶، ص ۲۹-۵۸.
- _____، ۱۳۹۹، «رابطه حمایت اجتماعی و تاب آوری با نقش واسطه ای امید به زندگی در بیماران کرونایی»، *پژوهش های روان شناسی اسلامی*، سال سوم، ش ۴، ص ۷۵-۱۰۲.
- صفورائی پاریزی، محمدمهدی و جعفر هوشیاری، ۱۳۹۷، «تحلیل فقهی و کارکردهای روان شناختی صله رحم»، *پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده*، ش ۱۲، ص ۱۲۹-۱۵۰.
- فرهادیان، فاطمه و اعظم مرادی، ۱۳۹۹؛ «سهم سلامت معنوی، خوش بینی و بخشش در پیش بینی بهزیستی روان شناختی دانشجویان دانشگاه»، *دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی*، ش ۲۱(۲)، ص ۹۳-۱۰۴.
- محمدی، فاطمه و همکاران، ۱۳۹۹، «نقش خوش بینی در محیط کار با سلامت روان شناختی کارکنان بانک رفاه استان بوشهر»، *بیشرفت های نوین در علوم رفتاری*، ش ۵۳، ص ۲۴-۶۱.
- محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۷۰، *درس هایی از اصول عقاید اسلامی*، تهران، خراسان، جهاد سازندگی خراسان.
- موسی زاده، زهره، ۱۳۹۳، *خانواده پژوهی از منظر جامعه شناسی، روان شناسی و تعلیم و تربیت با رویکرد معارف اسلامی*، تهران، دانشگاه امام صادق.
- نوابی نژاد، شکوه و همکاران، ۱۳۹۸، «اثربخشی درمان شناختی - تحلیلی بر خودکارآمدی و مشکلات بین فردی زنان دارای اختلال شخصیت وابسته»، *پژوهش های مشاوره*، ش ۶۹، ص ۲۰۸-۲۴۴.
- نوری، نجیب الله، ۱۳۸۸، *بررسی رابطه بین خوش بینی سرشتی، خوش بینی از دیدگاه اسلام و رضایت مندی از زندگی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- هوشیاری، جعفر و همکاران، ۱۳۹۳، «رابطه کارآمدی خانواده با بهزیستی معنوی در دانشجویان و طلاب»، *مطالعات اسلام و روان شناسی*، ش ۱۵، ص ۴۵-۶۰.
- Bolier, L., et al, 2013, "Positive psychology interventions: A meta-analysis of randomized controlled studies", *BMC Public Health*, N. 13(1), p. 1-20.
- Carver, C.S., 2005, *Optimism*. Retrieved, from: <http://www.docps.ncbi.nlm.nih.gov/brp/constructs/dispositional-optimism.pdf>.
- Funnel, R., koutoukidis, G., & Lawrence, K., 2005, "Tabbners nursing care: theory and Practice", *Sydney. Churchill Livingstone*, N. 4, p. 83-134.
- Cohen, Adam B, Shariff, Azim F. & Hill, Peter C, 2008, "The accessibility of religious beliefs", *Journal of Research in Personality*, V. 42, Issue 6, p. 1408-1417.